

D. D. RACOVIȚĂ-SPHINX

Autorul ireverențioaselor „Scrisori deschise lui Gr. Cantacuzino”, director general al teatrelor în 1884, buzoianul D. D. Racoviță (1858—1892) a practicat critica de direcție pentru care-l recomandau deopotrivă finețea observației morale și flexibilitatea reacției față de suflul veacului. Într-una din numitele „scrisori”, cronicarul își definește singur sensul acțiunii: „...uneori m-am mărginit la cercetarea obiectivă a pieselor ce se jucau; alteori am mai lărgit cadrul și m-am oprit la observațiuni generale îndreptînd adesea critica asupra punctelor ce am găsit cu drept să le ating...” Ei bine, aceste puncte sînt în principal două, în funcție de care Racoviță își aplică programul — caracterul teatral al textului în marginile realismului literar și esențializarea personajului în interpretarea actorului, tot în limita verosimilului. El este un antiromantic, dispus să gireze și un debut dramaturgic inexpressiv pentru linia firească a caracterelor: „Neapărat că *După despărțenie* (de G. Marian, n.n.) nu înseamnă prea adînc în curentul modern al realismului pe scenă; dar, în același timp, nefiind turnată în vechiul tipic romantic, nici dusă prin peripecțiile ajunse tipice ale vechii școale, se poate prea bine întîmpla ca să tulbure multe conștiințe care, luînd romantismul și fantasmagoria prea de multe ori drept realitate, se ferec de realitatea cea adevărată...” Se observă lesne direcția acestui militantism artistic atît de fertil, pledoaria pentru o dramaturgie a observației nemijlocite. Oricare ar fi fost animozitățile dintre cei doi, consecvent sieși, Racoviță nu putea să nu recunoască lui I. L. Caragiale, că „...începînd cu *Noaptea furtunoasă* a căutat să rupă acest obicei de a fura aplauzele publicului numai cu tipuri străine, caraghioase prin pronunțarea strică a limbii, și a reușit să prinză din lume personaje în carne și oase”. Ceea ce confratele, și se pare prietenul, Grigore Ventura nu reușea în ipostază de dramaturg: „Personajele piesei (spunea el despre *Copila din flori*), nu trăiesc, nu le simțim bătaile inimii, nu le auzim respirarea. Toate sînt eroide din propria voință a autorului, nu sînt observate, studiate și adîncite de dînsul...”

Semnatarul rîndurilor avizate din *România liberă* sau *Revista nouă* îndemna confrății la susținerea piesei de actualitate. Cu instict sigur, înțelegea că este unicul mod de a se individualiza o dramaturgie: „...reflectarea

pe scenă a societății actuale trebuie primită cu bucurie și încurajată”. Operația trebuia făcută cu imparțialitate, chiar cu asprime, pentru limpezirea aspectelor: „Critica poate și trebuie să fie severă, pentru orice producțiune; această severitate e necesară din toate punctele de vedere — ca îndreptare a celui ce produce, ca luminare și conducere a publicului, ca tendință spre bine”. O precizare, deci, în mic, a statutului său moral.

Actorii cad și ei sub raza aceeași exigențe de creație. Doar că literatul neexprimat care e Racoviță își metaforizează comentariul îndeajuns ca să pară expedit. O comparație mai atentă cu al altora, în același context, arată că faptul era simptomatic — în cronici se vorbea literar despre actori! E o culoare a timpului nu numai savuroasă, dar și emoționantă pentru felul în care se relevau subtilitățile interpretative. Iată, bunăoară, pe Aristizza Romanescu în *Dama cu camelii*: „Nervoasă și fără grijă, acolo unde trebuia, adînc mișcăta arătînd cînd satisfacțiunea accentuată a nemaipomenitei sale fericiri, cînd emoțiunea adîncă și zdrobitoare la ora sacrificiului, pierdută în suferință, dusă cu toată ființa sa în contemplarea epocii fericite a trecutului ei, sau avîntată cu o nervozitate maladivă spre o părere de fericire ce ar mai putea reveni — în toate momentele, în fine, prin care e dusă pe obositorul rol ce ne-a înfățișat — d-na Romanescu a reușit deplin să ne convingă că pe lîngă necontestatul său talent a depus o muncă persistentă și o îngrijire mare pentru rolul Margaretei Gautier”. O perioadă stilistică prefigurînd ca topică pe Nicolae Iorga, la acea dată licean!

Și, spre a ne convinge că privirile „Sphinx”-ului radiau totuși căldură de la înălțimea lor, cel mai adesea just proporționată, transcriem prinosul de recunoștință către Alecsandri dintr-un articol de proporții în care se discută raporturile bardului cu Teatrul Național: „Există un om în Țara Românească în jurul căruia toți trebuie să stăm în admirație, abstracțiune făcînd de orice considerațiune străină literaturii în genere, și poeziei îndeosebi”.

Ionuț, Niculescu